

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 8.

SIBIIŪ, 15 AUGUSTŪ 1892.

Anulŭ XXIII.

Îmediatŭ înainte de adunarea generală a „AsociaȚiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românŭ“, primimŭ novela de adencă întristare, că mŏrtea a răpitŭ din sinulŭ poporului nostru pre venerabilulŭ Archiereu, pre zelosulŭ și preameritatulŭ păstorŭ alŭ bisericeii greco-catolice, pre distinsulŭ fiulŭ alŭ poporului românŭ, Metropolitulŭ

Dr. Ioanŭ Vancea,

archiepiscopŭ și metropolitŭ de Alba-Iulia și Făgărașŭ etc., membru fondatorŭ alŭ AsociaȚiunei, carele în nŏptea de 30 spre 31 Iuliŭ cāl. n. a încheiatŭ mănŏsa sa vieȚă pămēntescă.

Anunciulŭ funebrealŭ, ce-lŭ dă Venerab. Capitulŭ metropolitanŭ din Blajŭ din acestŭ tristŭ incidentŭ, este celŭ următorŭ :

Dr. Ioanŭ Vancea de Buteasa,

archiepiscopŭ și metropolitŭ gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgărașŭ, consiliarŭ intimŭ de statŭ alŭ Maiestatei Sale ces. și reg. apostolice, decoratŭ cu crucea mare a ordului Leopoldinŭ, Prelatŭ domesticŭ alŭ Sântiei Sale Pontificalŭ Romanŭ și Asistente la soliulŭ pontificiŭ, conte Roman etc. etc.,

născutŭ la Vașadŭ comitatulŭ Bihorului în 18 Maiŭ 1820, astădŭ 31 Iuliŭ n. la douespredece și jumētate ōre din nŏpțe, după unŭ morbŭ scurtŭ, împărtășitŭ cu sacramentulŭ sântei PenitenȚie, și-a datŭ nobilulŭ seu sufletŭ în mânăle Creatoriului.

Sânta Liturgiă întru repausulŭ sufletului seu se va celebra în 1. (prima) Augustŭ n. a. c., ear înmormēntarea lui se va ținea în 3 Augustŭ la 10 ōre antemeridiane. În veci amintirea lui! —

Reservându-ne trista datorinȚă, a da onoratului nostru publicŭ o descriere a vieȚei distinsului bărbatŭ, Țicemŭ aceluia, în armoniă frăȚescă cu tŏte foile preseii nŏstre naȚionale: *Have anima pia!*

RedacȚiunea „Transilvaniei“.

LA CHESTIUNEA EDUCAȚIUNEI FEMEII.

Cea mai înaltă datorință și problemă a vieții noastre omni-
nesci este: să viețuim câtă mai corectă în toate privințele și
între toate împrejurările, ceea-ce înseamnă: să trăim cât
mai perfectă. Vieța perfectă este și trebuie să fiă scopul
suprem al întregii noastre străduințe.

Vieța noastră omenescă constă din felurite lucrări, acțiuni
ce sevărsim. Aceste lucrări și au toate boldurile lor firești.
Basa pentru boldurile acestor lucrări o aflăm parte în însași
dispozițiunile nedespărțite de organism (momentul biologic),
parte însă în atingerea, în care individul vine cu lumea din
afară (momentul sociologic). Omul adevărat, încărcat cu anu-
mite dispozițiuni firești pentru vieța, îndată ce se naște, vine
în atingere cu lumea din afară, din care atingere se formează
între el și ea o relațiune, ce apoi la olaltă cu dispozițiunile
individuale firești îi susține vieța și îi determină felul ei.
Momentul primă, cel biologic, se schimbă tare puțin. Al
doilea însă se schimbă după împrejurări și timp.

Feluritele activități, ce ne alcătuesc vieța, le putem
clasifica din punctul de vedere al scopului și importanței
lor de astăzi în: 1) acelea, cari se referă la conservarea
vieții, 2) cari se referă la câștigarea mijloacelor de lipsă
pentru susținerea vieții, 3) acelea, cari se referă la creșterea
sucrescenței, 4) acelea, cari se referă la afacerile noastre ca
omeni în societate, și în fine 5), cari se referă la câștigarea
mijloacelor de lipsă pentru procurarea plăcerilor. Întru cât
omul sevărsescă mai bine aceste lucrări și satisface mai pe
deplin datorințelor împreunate cu ele, și în armonia mai
deplină, cu atâtă mai desăvârșită trăesce. Pentru ca să putem
însă împlini acele lucrări în modă câtă mai desăvârșită, trebuie
fără îndoială se scimă cum avem să lucrăm, pentruca să le
împlinimă câtă mai corectă, ceea-ce reclamă: să învățăm.
Și în vederea datorințelor, ce le întâlnimă în vieța noastră,
fiă-care ară trebui să învățăm, pentruca să scimă: cum să

ne purtăm în toate situațiunile și împrejurările, să scim adecă : cum trebuie să ne tractăm corpul, cum să ne folosim inteligența, cum să ne conducem afacerile în cercul chiemării noastre, cum să ne creștem sucreșcența, cum să folosim toate acele isvóre de fericire, cu cari natura a dăruit pe om, cum să ne împlinim datorințele ca membrii ai societății în biserică și în stat, cu un cuvânt să scim, cum să ne folosim toate puterile noastre și ale naturei, ca să rezulte din ele atât binele nostru cât și al deapropelui. Acestea sânt condițiunile, dela cari depinde viața desevșită a omului.

În consonanță cu cele șise până aici, întregă educațiunea nu pôte avé alt scop și problemă, decât : să ne înzestreze cu toate acele mijloce de lipsă, cu ajutorul cărora să putem fiă-care după împrejurările sale și chemarea sa duce o viață cât mai desevșită în organismul societății omenesci. Educațiunea are adecă să ne prepareze pentru toate lucrările din viața omenescă. Pentru acest scop educațiunea se folosește de instrucțiune. Acesta se întemplă atât în familie, cât și în școlă. Instrucțiunea scolară lucră pentru realizarea scopului seu prin obiectele ei de învățământ. Fiă-care din obiectele de învățământ e menit mai mult se mai puțin a cualifica special pentru una se alta din problemele singuraticelor lucrări, ce am vedut că alcătuesc viața omenescă. Nu înțelegem aici, că cutare obiect de învățământ din școlă are să ne deă cualificația specială pentru o anumită chemare din viață, ci că fiă-care obiect are să ne desvólte intelectul în o anumita direcțiune, îmbogățindu-l totdeodată și cu cunoștințe din acel reion, astfel ca toate obiectele la oaltă, pe lângă că ni-a dat diferite cunoștințe reale, să ne înzestreze cu o aptitudine de observațiune și orientare clară în toate acele direcțiuni, unde avem să întâlnim datorințe de împlinit, lucrări de sevșit.

Să vedem acum, încât corșpunde planul actual de învățământ scopului reclamat de trebuințele, ce am vedut, că are viața noastră. Și fiindcă e vorba aici de edu-

cațiunea femeii, vomă avé sè ne uitămă la planulă din școlăle de fete.

Școlăle de fete se împartă în școlăle elementare poporale, școlăle superióre poporale și școlăle civile. În planulă de învățămētă pentru aceste categorii de școlăle vomă afla multe și diferite obiecte, din cari fetițele își însușescă diferite cunoștințe, cari le îmbogățescă și desvóltă mințea, le facă cultă. Cultura acésta câștigată în școlă, la olaltă cu aceea, ce școlăle mai însușescă în familiă și cu aceea, ce și-o însușescă din referințele sociale în care trăescă, forméză întregă cualificațiuneă unei femeii de astăzi. În școlă nu aflămă însă nici ună obiectă, care ară fi merită sè cualifice pe viitorea femeie în cea mai de căpetenie a ei datorință, în datorința și lucrarea de viitorea mamă. Totă nimica i se ofere în acésta direcțiune în familiă, afară dóră de nisce esemple rele. Dela referințele sociale nici nu așteptămă, de óre-ce ele au altă problemă. De totă neorientată ese decă din școlă în privința acéstei și totă neorientată ese și din casa părintescă. Care va să dăcă: educațiunea de astăzi nu preparéză pre femeia pentru tóte lucrările din viéta ei, căci în cualificațiunea, ce i-a dată educațiunea, care o a avută sub stăpânirea s'a, pentru cea mai de frunte chiemare a femeii lipsescă învățătura. Și de ce trébă e cualificațiunea? Nu de aceea, ca fie-care sè scie sêvêrși la loculă sêu lucrările lui date; doctorulă în doctoriă, măestrulă în măestrie, inginerulă în ingineriă, advocatulă în advocațiă, preotulă în preoțiie ș. a. m. Oră pentru a cresce copii nu se cere nici o iscusință, nici o cualificațiune? Póte oră cine sè conducă lucrarea educațiuneii cum i-lă taie capulă: Pentru ce mai dăcă filosofii: „în dosulă educațiuneii zace secretulă celă mare ală perfecțiunării omenimeii“? Oră familia și în specială mama nu e factorulă celă dintâilă și mai mare în educațiune? Faptă este însă cu tóte acéstea, că în întregă sistemulă nostru de instrucțiune și educațiune femeescă, ce are astăzi menirea sè cualifice pe femeia, nu sè cuprinde nimica din învățătura educațiuneii. Și acésta e ună mare de-

fectă în sistemul nostru de instrucțiune și educațiune, ȳicemă : celă mai mare. Nică o răsponsabilitate nu e atâtă de grea pentru femeă în vieță, ca răsponsabilitatea, ce o aă față de crescerea copiiloră. E înteressantă judecata asupra acestei chestiună a învęțatului engleză Herbert Spencer*). „Dęcă în urma vre-unei întęmplări, ȳice elă, n'ară remăné nică o altă urmă despre noi, ómenă cară trăimă acum, afară de vre-o grămadă de cărți scolare, cară se folosescă acum în învęțămęntulă nostru scolară séu nisce caete scrise pentru ecsamenele de acuma, și ună istorică culturală din ună periodă viitoră ară voi se cerceteze stările nóstre de acum, de sigură că ară veni în mare confusiune, neafândă nimica în acele cărți scolare, din ceea-ce se concludă, că aceă scolară, cară le-aă folosită, ară fi avută sé devină vreodată și părinți. Acelă cercetătoră ară resona sigură în următorulă chipă : „Acestă plană de învęțămęntă trebue că a fostă pentru ómenă celibă din timpurile acelea (nóstre). Aflu aici, va ȳice acelă scrutatoră, o cualificațiune în diferite direcțiuni, însé nu aflu a se fi dată nică cea mai mică atențiune educațiunei. Aceă ómenă însă nu aă putută fi atâtă de nesocotiți, ca pentru cea mai grea răsponsabilitate din vieța omenéscă se nu deie nică o instrucțiune. Fără îndoială, acesta va fi fostă cursulă scolară ală vre unei mănăstiri a loră“. Seriosă vorbindă nică nu este lucru mai înspăimęntătoră că acela, că deși vieța și mórtea, moralitatea și immoralitatea progenitureră nóstre depinde dela modulă cum o-amă crescută, totuși nu sé dă nică ună cuvęntă despre educațiunea acelora, cară mai târđiu aă sé devină părinți. Nu este înfiorătoră a lăsa sórtea unei generații nóuă în mánile întęmplarei, oră deprinderi nechibzuite, capriciului, dispozițiunei momentane și tónei acelora, cară fără nică o socotință conducă crescerea? Dęcă ună neguțatoră și-ară începe afacerile sale fără a avea vre-o cunoscință de matematică și comptabilitate, amă ríde de prostia lui și i-amă predica

*) Herbert Spencer : Die Erziehung in geistiger, sittlicher und leiblicher Hinsicht, pe care o recomandă căldurosă tuturoră.

mai înainte consecințele dezastróse. Sėu dacă cineva, fără fi învățatú anatomia s'arú ocupa cu chirurgia, sigurú că noi i-am admira multú îndrăsnéla sa, și nu mai puținú amú compătím și pe pacienții lui. Înse împregiurarea, că părinții conducú sarciné grea a educațiunei copiilorú fără ca celú puținú se se fi cugetatú vre-o datá la principiile pedagogice pentru crescerea fizicé, moralá și intelectualá, nu ne inspirá nici mirare pentru cítezanța făptuitorilorú, nici compatimire față de copiii, victimele lorú. Este și ușorú de întelesú apoi, pentru ce trebuie se întélnimú atátea necazuri în societatea omenéscá. În feliulú crescerei date în familie, unde nimeni nu își dá séma de ceea ce lucrá cu copii (certările, pedepsirile, remunerațiunile totdeuna suntu aplicate încátú de regulá producú rele, scáderi și nu îndreptări, lasá apoi alte inconsecințe și nechibzuirí, în feliulú acelei crescerei dicemú, avemú se căutámú în cele mai multe casurí relele, de carí suntu molepsiți copiii, și carí rele îi însoțescú în întréga lorú vieță. La conducerea neúteléptá a crescerei avemú se reducemú faptulú, că prea multí copii suntu bolnavi, prea multí morú și prea multí rămânú în vieță cu organisme slabe, că devinú stricați moralicesce, și că prea multora le lipsesce voia, interesulú și tária de a învăța cândú ajungú în școlá. Educațiunea este și ea o artá, o lucrare cu planú. Și acela, care o conduce, trebuie se o cunóscá, se-í scie principiile, pentru ca se o póta conduce cu planú. Imposibilú, ca pe terenulú educațiunei se fie altcumú decâtú pe alte terene. Totú máestrulú reușesce cu lucrulú seú mai bine séu mai réu, după cum s'a sciutú folosí de o mai mare séu mai puținá cunoscínță în efeptuirea lui. Totú astfelú și la educațiunea în familie. Nu avemú decí se ne mirámú prea multú de rele, ce le întélnimú în vieță pe terenulú vieței fizice, morale și intelectuale. Adevératú, că multe din ele, provinú și din moștenire. Înse, după cum amú vedútu, cele mai multe suntu rezultatele și consecințele ignorantei, cu deosebire la femeí, în chestiunea crescerei. În cele mai multe casurí decí părinții numescú pe nedreptú casurile cele multe

de bătă, slăbiciuni fizice, morale și intelectuale, ivite la copii, „menorociri“, „cercări“, ce le trimite prevedința. Nu aș motiva să caute totdeauna cauzele așa departe. Dar înainte de toate avem să ne uităm la mama, ca să le înțelegem. E destul să reprimăm ce a învățat până a devenit mamă, și ne-am clarificat.

Am vădit până aici problema vieții noastre ca oameni pe pământ, și am spus, că față cu această problemă instrucțiunea în școlile de fete, după cursul nostru școlar de astăzi, nu este îndestulătoare, căci o fată cu instrucția primită în școala de azi, în familie și în societate nu și-a însușit calificarea de a realiza tocmai pe cea mai grea și mai de competență lucrare a ei, ce o așteaptă în viață. Față de acest neajuns și defect în educația școlilor de fete, ar trebui făcut ceva. Ar trebui să se introducă cel puțin în școlile superioare de fete în anul din urmă școlar, afară de plan, studiul pedagogiei. Nu înțelesul, cum acesta se propune în preparandii. Să se alăge principiile cele mai cardinale, ce privesc special educația din familie. Aceste principii să deslușască educația corporală, morală în deosebii, și ceva și încă ceva intelectuală. Dară cu deosebire pentru creșterea fizică și morală să se deie material. Partea aceasta din educație este în deosebii, carea în familie trebuie să se cultiveze și carea mai mult este neglijată în educația de astăzi.

Copiii sînt la început de tot neajutorați. Totă grija părinților trebuie să li-o poarte. Pentru aceasta însă mama ar trebui să știe cele mai de competență cunoștințe și principii biologice și igienice, pentru ca dezvoltarea sănătoasă a corpului copilului să fie asigurată.

Cultura morală a omului se arată prin sentimente și năsuințe morale, basă și îndemnul oricărui fapt moral. Copilul se naște fără nici un sentiment și năsuință morală formată, numai dispoziția organică aduce cu sine din naștere. Sentimentele și năsuințele morale se dezvoltă și desvoltă în noi în urma atingerii noastre cu lumea din afară, și în deosebi în

urma referințelor sociale produse în urma atingerii noastre societatea omenescă. Și în referință intră mai întâi copilul cei din familie. Succesive apoi se totu lărgesc cercuri referințelor sale sociale. Din raportul, în care se află copilul cu părinte frații, servitorime etc., se formază și consolidază cele mai multe sentimente ale copilului, pe care are să le aplice în cercuri mai largi, în care succesive intră. Acelea formază baza în tregei lui culturii morale-sociale. Pentru ca să se producă în copilul sentimente nobile, și să nu se asigure de când e încă mic cu îndărătnicia, încăpăținarea, viclenia, ne iubirea de adevăr și alte vițiuni, se recere, ca părinții să scie judeca în ale educațiunei, să cunoscă principiile adevăratei educațiuni, să scie conduce educațiunea, să fie în stare a folosi mijlocele educațiunei în modu moralisătoriu, să nu li se întemple, că dau într'unu locu și crepă într'altu locu.

De educațiunea intelectuală se cam îngrijesc destul în școlă.

Se va reflecta, că e grei să vii cu astfelu de materialu înaintea fetitelor tinere. Apoi acesta este o rea, greșită și nefastă preocupațiune. Materialulu, pe care îl socotesc eu de propus, se pôte propune ori și cărei fete. E vorba numai să-l scie da ca să-l înțelegă. Dară nu e de locu nepotrivitu cu gradulu și felulu ei de viață intelectuală și cugtare. Nu numai că acestu studiu e forțe instructiv pentru chiamarea femeii, ci totdeodată forțe educativu, — mai educativu, ca ori-ce altu studiu. Multe din însușirile și scăderile elevelor se potu delătura atâtu de bine prin principiile și observațiunile pedagogice*). Nu înțelegu eu să îi dai instrucțiã amănunțită în această materie. E vorba să i-se alcătuescă mintea cu cunoscințe generale de acest felu, pentru-ca să potă fi mintea sa activă, cu pricepere și în această direcțiune, și

*) În privința acesta amu deja convingerea deplină. Amu introdusu în anul acesta sc. studiulu pedagogiei în sensulu acesta în școlă de lucru de mână și de menagiū a Dnei M. Belu în Brașovū, unde amu avutu privilegiu, să facu esperiența de lipsă.

pentru ca se p^otă controla cu conștiința ori-ce lucrare a sa în educațiune. Judecata însă numai în acea direcțiune îmi va fi posibilă, în care mi-am^u câștigat^u cunoștințe. Eu nu voi^u sci judeca în lucrarea împreună cu conducerea unei mașini, decât nu am^u cunoștințe despre mașine. Și decât ar^u fi totuși să o conduc^u, sigur^u, că re^u o voi^u conduce. Întâmplarea va hotărî, și nu conducerea mea. Mîntea nu mi-e alcătuită din astfel^u de cunoștințe, și deci o lucrare a ei în acea direcțiune va fi imposibilă. Îi lipsesece materialul^u, cu care trebuie se lucre. De altcum e atăt^u de cunoscut^u, că ómenii pot^u mai bine judeca în specialitatea lor^u, fiind-că acolo a^u materiă de judecată și mijlócele. „De nautis nauta, de bobus arator.“ Și în educațiune numai acela p^ote judeca, care și-a însușit^u cunoștințele de lipsă din studiul^u educațiunei. Și de judecată ar trebui să judece toți aceia, cari a^u fericirea de a se ocupa cu ea. Pentru acésta îns^e le trebuie școlă. Școlă în ale educațiunei să se de^e îndeosebi secului femeesc^u!

Brașov^u, Iuni^u 1892.

Dr. *Iosif Blaga*,
profesor.

SCHIȚĂ MONOGRAFICĂ A OPIDULUI HAȚEGŪ*).

(Urmare).

IV. Starea școlară-culturală.

Precum în tot^u Ardealul^u, așa și în Țera Hațegului nu dăm^u de urme, că ar fi existat^u școle românesce înainte de 1700. Poporul^u era cu totul străin^u de ale cărții, ear preoții și diacii învățau prin monăstirile călugăresce cele 10 porunci, tainele bisericii, psaltirea, cele 8 versuri, a cetii cu cirile, ba unii mai puțin^u și a scrie câte ceva, tot^u cu cirile.

În diploma a II-a a împ^{er}atului Leopold din 1701, prin carea se stator^{es}c^u condițiunile unirei, se demandă în Art. 8. „Să se deschidă școle pentru Români în Alba-Iulia, Făgăraș^u și Hațeg^u.“

*) Cetită în adunarea generală din Hațeg^u la 4/16 August^u 1891.

Dar cu toate acestea nu se află urme, că în fapt s'ar

și deschisă școlă românească în Hațeguri ori în districtul Hațegului, până la 1777, cu 13 ani după înființarea militarismului.

Au existat însă afară de școlă catolică susu și școlă calvină atât în Hațeguri, cât și în ținutul; pentru-că prima îngrijire a calvinismului ori unde-și punea piciorul, era: înstituirea unei școlă cantoro-rectorale pe lângă biserică, cu ajutorul căreia se-și pōtă mai ușor propaga dogmele sale.

Astfel în raportul oficial (Musterungsliste) din 20 Mai 1777 al generalului de brigadă Br. Christian Roll, despre starea regimentului I. de graniță, — se laudă cu deosebire școlă calvină de Hațeguri, — se mai face amintire, între altele, și de școlă calvină din Riul-alb, nu departe de Hațeguri, unde granițerii calvini aveau școlă comune cu provincialistii.

Tot în acel raport oficial și în același an se amintesc și școlă din Hațeguri cu dascălul nemțesc Peter Drowsky, carele avea salariul lunar de 2 fl. 30 cr. din fondul de provente și instrua 30 școlari, dintre cari 6 sciau și scrie. Apoi tot aceeași școlă cu dascălul românesc Iacobu Popu, cu un salariu lunar de 1 fl. 40 cr., ȳrași din fondul de provente, carele instrua tot pe aceeași 30 școlari, între cari 12 sciau și scrie românește. (Transilv. 1885, pag. 67).

Școlă acēsta cu limba paralelă română și germană, rădăcată de instituțiunea militară, s'a rămurit cu timpul în 2 școlă: școlă nemțescă, la carea alergau băieții nu numai din tot districtul, de toate naționalitățile și confesiunile, ci și din părțile Hunedorei și ale Devei, — și școlă românească, numită mai târziu națională, la carea începeau băieții de român, pentru a continua apoi la școlă germană și a finii — cei mai talentați, decăși alegeau cariera militară, la școlăle militare din Orlatu, Năseudu ori Caransebeșu, aventându-se după aceea unii prin diferite demnități până la maior și colonel, precum au fost locotenenții: Nicolae Băiașu senior et junior, Avramu Tănislavu senior et junior, Danciu, Tocaciu, Dragomiru, Petru Cotoroga, Alexe Novacu, Dinu Apostolu; maiorii: Itulu, Todoru, Tănis-

Iavă, Ioan și Michaiu Novacū de Huniad și colonelul Avramū Cassanū. Acei băieți, cari-și alegeau însă cariera civilă, continuau la Orăștia, Aiudū și Blajū, după care cei mai mulți se preoțiau, orî intrau în oficii comitatense, mai alesu nobilii, orî la tesaurariatū, bună-ōră Ioanū Balașū, fostū și deputatū alū Hațegului în 1863—64 la Sibiiū și în 1865 la Clujū.

Aceste 2 școle au funcționatū atātū pe timpulū grănițarimei, cātū și după desființarea ei în 1851, — cea germană numită erarială trivială, ear cea română națională.

În 1855, la stăruința fostului pe atunci vicariū foraneū Stefanū Moldovanū, în loculū școlei naționale s'a deschisū unū cursū preparandialū de 3 ani cu 2 institutori: Benjaminū Densușanū, actualū canonicū în Lugojū și Simeonū Ulpianū, repausatū ca protopopū alū Ulpiei Traiane și îmmormētatū în Hațegū.

La cursul acesta au participatū elevi din cele mai depărtate părți ale comitatului, mulți dintre ei s'aū făcutū preoți și învățători, mai alesū în Țera Hațegului.

După sistarea cursului preparandialū a funcționat numai școla erarială trivială sub primul învățătorū românū Petru Leluțū, după pensionarea acestuia în 1860 a urmatū Ioanū Cornea, actualū notarū în St.-Măria, până în 1864. În anulū acesta s'a introdusū în postulū de învățătorū Vasile Dumbravă, pedagog de Viena, de presinte institutorū la institutulū corecționalū în Gherla. Sub Dumbrava, limba germană, carea a fostū limbă de propunere atātū sub durata grănițarimei, cātū și după aceea, s'a înlocuitū cu cea română.

În 1870, cu intrarea autorului acestei schițe monografice în postulū de învățătorū, școla erarială s'a substituitū prin 2 școle confesionale: greco-catolică și cea greco-orientală sub învățătorulū Vasile Florianū până în 1872. În anulū acesta în puterea unū pactū între ambe confesiunile române, s'a sistematū în așa numita „Școla grănițerescă,” pentru-că se susține din fondulū școlarū grănițerescū, administratū de unū comitetū centralū cu reședința în Sibiiū sub presiulū Ilustrului Br.

Davidu Urs de Mărgineni, dar cu condițiunea espresă, ca de camdată să funcționeze 2 învățători, unul gr. cat. și unul gr. or., avându a propune fiă-care în localitatea respectivă confesiunii, pe lângă unu salarū anualū de 400 fl. v. a.

În 1880 s'a rădicatū edificiulū scolarū actualū cu unū catū și 4 sale de învățământū, pe un intravilanū donatū de comună și cu spesele fondului centralū grănițerescū. Edificarea și adaptarea a costatū 11,500 fl., și s'a predatu în usulū instrucțiunei în 1 Septembrie 1881.

Școlă comunală de fetițe, cu limba de instrucțiune română, s'a deschis numai în anulū 1873, nefindū până atunci o școlă de fetițe separată în Hațegū, și se susține cu spesele comunei. Prima institutore a fostū Ida Bălașū; apoi: Eliza Popoviciū, Aurelia Filipescu, Cornelia Lupu și de presinte Valeria Cuteanū. După absolvirea școlei comunale, fetițele trecū la școlă rom. catolică, rădicată la anulū 1875 cu spesele acelei biserici, unde predau instrucțiunea 3 călugărițe-sorori misericordiane.

Mai sūntū: școlă poporală de băieți rom.-catolică numită și a băraților, și școlă reformată, cu câte un învățătorū, cari aū funcționatū și sub grănițerime, ca continuări ale școlelor amintite mai susū.

V. Starea economică și comercială profesională.

Hațegulū ca castru, ca opidū fiscalū și dela anulū 1764 înainte ca opidū militarū, a fostū totdeauna scutitū de sarcina iobăgiei, sub carea gemeau cele mai multe comune rurale din districtū.

Două terțialități din locuitorii lui, — precum apare din conscripțiunea dela anulū 1754, — erau libertini, nu erau supuși nimenui și nu aveau supuși; din a treia terțialitate $\frac{1}{2}$ erau incuilini seū ȧleri, cari locuiaū în case de ale libertinilorū, seū în casele proprii, rădicate însē pe pământulū libertinilorū, seū pe alū fiscului, — altă $\frac{1}{2}$ erau nobili, cari pe timpulū înființarei militarismului nevoind a primī armele, afară de

familia Milotin și Popescu, toți s'aun depărtatū din Hațegū, ear sesiunile lorū rescumpărându-le erariulū, le-a datū grănițerilorū.

Vinū înainte în conscripția amintită și iobagi, dar numai 6, fușirați cu numele, cu numărulū copiilorū, vitelorū cornute, cailorū, porcilorū, oilorū și cu sesiunile lorū întregi seū numai umătăți.

Maioritatea absolută a Romānilorū din Hațegū, fiindū ōmeni liberi, pe lângă economia de câmpū — pe lângă agricultura, — căci au dispusū și dispunū și acum împreună cu erariulū de un teritorū estinsū de preste 4413 jugēre pāmēntū cultivabilū și pădure, aū potutū practica și comerciulū și industria.

Pe cândū în alte părți locuite de Romāni, îmbrățișarea acestorū profesiuni libere era cu totulū imposibilă, în fundulū regiū neconcedēndu-se Romānilorū învățarea meseriilorū, ear în comitatele feudali constrinși fiindū a lucra ca iobagi moșiile domnesci, pe atunci în opidulū Hațegū și-aū luatū unū avēntū ōre-care amēsuratū jurstărilor de atunci.

Ca emporiū spre mēdă-qi aprōpe de granița Romāniei, pre apusū aprōpe de a Bănatulūi, Hațegulū a trebuitū sē stee totdeuna precum stă și acum în necsū comercialū cu acelea prin pasulū „Vulcanū“ și prin „Pōrta de ferū,“ pe unde ducea și drumul vechilorū Romāni dela Dunăre-Rășava-Media-Voislova-Sarmisegetusa-Ad aquas, acum Călanū spre Apulū.

Cu părțile fundulū regiū încă a stat Hațegulū în comunicațiune comercială, căci Stiboriū, vaivodulū Transilvaniei, prin o diplomū din 1399 demandă tuturorū nobililorū, atâtū unguri câtū și romāni, și castelanilorū și vice-castelanilorū mai alesū din Hațegū și Hunedōra, ca pe neguțătorii din Sibiiū, cari vinū cu marfă în părțile acestea, sē nu-ī aresteze nici molesteze în vre-unū modū, sub pretextulū unū omorū întēplatū mai înainte :

Stiborius fideles nostri cives de Cibino tam pedites quam equites, cum eorum rebus mercimonialibus ad vos et ad vestra territoria pervenirent, eosdem praetextu ho-

micidii... non impediatis, non arestetis. (Transilvania 18... pagina 173).

Cum-că și în sinul locuitorilor români din Hațegü în- s'a dezvoltatü industria și în urmare și comerciulü, aflăm dar- cu 13 ani după înființarea militarismulü, în raportulü oficialü dto 20 Maiü 1777 alü gener. de brigadă Br. Christian Roll

Între altele se spune în acelü raportü, că în Hațegü erau 29 cismari și 20 cojocari, cu corporațiunile seü țechiurile lor privilegiate, cari contopite într'unulü mai există și ađi.

Împărătesa Maria Teresia dete la anulü 1773 rezoluțiunea prea înaltă, ca de aci încolo fiii nobililorü și ai preoțilorü greco-catolici se fiă primiți, după cualificațiune, în funcțiuni publice și la profesiuni, cu drept de a intra și în corporațiuni. (G. Baritiü Tom. I. pag. 411).

Dacă Români din Hațegü ar fi începutü a învăța profesioniile nu din 1773, ci în sensulü diplomelorü leopoldine chiar din 1701, și atunci încă s'arü păré aprópe imposibilü, ca într'unü intervalü de 76 ani, se se fi înmulțitü profesionistii cismari și cojocari în așa măsură în timpurile acelea, și într'unü opidü așa micü, carele abia acum după 114 ani, numără preste 2000 locuitori, și în care cojocarii nici acum nu atingü numărul de 20, apoi încă se se fi constituitü și în douë corporațiuni privilegiate!

E mai pre susü dară de tóta îndoéla, că în Hațegü, ca castru, apoi ca opidü fiscalü, și dela 1764 încóce ca opidü militarü, practicarea profesiunilorü libere se perde în vechimea timpurilorü.

Pentru invederarea acestei aserțiuni militéză și privilegiulü dto Alba-Iulia 13 Octobre 1672, prin care Michael Apaffi I, principele Transilvaniei, apróbă și sancțiunezá statutele corporațiunei cismarilorü și argäsitorilorü din opidulü Hațegü, constituiți și organisați pe basa celorü 21 articlii scriși în limba maghiară.

Între altele, prin cei 21 articlii se apróbă și confirmă următoarele prerogative ale maestrilor cismari și argäsitori, cari

„rțineau corporațiunei, și anume: „Nime se nu pótă lucra cele 2 profesiuni în opidulă Hațegü și pe teritorulă lui, decâtü numai cismarii și argäsitorii principelui, domnilorü și acei cari sântü membri țechiului; ear alții privați se pótă lucra numai entru sine și căsenii sei, dar fără învătăcei și fară calfe.“

Sě-și alégă unü magistru și un vice-magistru al corporațiunii, cari se supraveghieze asupra aplicărei punctuöse a acestorü articli, se pedepsescă tóte controversese ivite între membrii corporațiunei.

Se statorescü apoi condițiunile primirei în corporațiune, pedepsele transgresiunilorü și neascultărei etc. În fine în art. XX se dispune: ca sub pedepsă de 12 fl. së nu se pótă aduce lucruri de cismarü și së se vëndă în Hațegü, decâtü numai marfă de origine turcescă; asemenea cordovanü și piele pregătită së nu se pótă vinde, decâtü numai cea adusă pe vămile Ardealului; ear de s'arü prinde marfă de altă proveniență, së se confisce pentru corporațiune, și judele curții se pedepsescă pe prevaricatorü cu 12 fl.

Apoi în art. XXI. La tégü de sęptemână, së nu pótă cumpëra nime înaintea măestrilorü: pei, talpă și altă materiă necesară lorü, — së pótă însë la tégü de țără.

Privilegiul acesta së pęstréză în originalü în lada corporațiunei cismarilorü, argäsitorilorü și cojocarilorü români din opidulă Hațegü.

Eată și unü estrasü din esordiul privilegiului, în care vinü numele celorü 8 măestrii, cari au asternutü principelui M. Apaffi rugarea pentru a li se ratifica, aproba și confirma statutele:

Nos Michael Apaffi, Dei gratia princeps Transilvaniae etc. Inter reliquos igitur Magistri Cothurnifices simul et Cerdones Nobiles et Circumspecti Gabriel Szirman, Martinus Csismadia, Arbonas Pana, Pervul Timár, Petrus Sidoul, Nyágul Csismadia, Karácson (Crăciunü) Gráma et Adamus Szabados in oppido nostro Haczogh et Cttu Hunyadiensi existente residentes et commorantes, in suis reliquorumque Fratrum suorum nominibus et personis, quo comodius et maiori cum utilitate cum

publica, tum sua, artem suam (nedescifrabilü), exhibuerunt Nobis et presentaverunt quaedam Statuta et ordinationes passim in aliis quoque ditionis nostrae locis observari solitas certis Articulis et capitibus comprehensas sub infrascripto tenore: Multiplicantes Nobis humillime, ut Nos easdem ordinationes (nedescifrabilü) et singula in eisdem contenta pro ratis, gratis et acceptis habere, nostrumque illis consensum praebentes clementer acceptare, approbare, ratificare, et pro ipsis Cothurnificibus simul et Cerdonibus dicti oppidi nostri Haczogh, eorumque Successoribus universis perpetuo valituras confirmare dignemur. Qua vero certis capitibus et Articulis sic se habent sequunturque hoc ordine in hunc modum: urmészä celi 21 artielei în limba magiarä.

Datum in civitate Nostra Alba-Iulia die decima tertia Mensis Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Secundo.

Michael Apaffi m. p.

Ioannes Bellen m. p.

Cancellar.

Franciscus Lugasi m. p.

Secretar.

Dintre familiile, alü cärorü nume figurözä în privilegiulü acesta, s'aü sträcuratü pänä la noi numai familia Timarü și Cismașü, celelalte töte s'aü stinsü.

Pentru vechimea ceramiceii desvoltate în Hațegü, ni-ar servi nu puținü și privilegiulü datü și pëstratü orginalü în lada corporațiunei olarilorü romänü, decä dintele timpului nu i-ar fi făcutü descifrarea imposibilä, încätü abia cu greü și nu cu deplinä certitudine se póte ceti anulü 1713.

Dupä militarizarea opidului în anulü 1764, fiindü nu numai favorisatä, ci chiar impusä practicarea meseriilor, fiä-care bäiatü granițerü era avisatü la invëtarea vre-uneii profesii, ceea-ce cu puținä escepțiune se mai observä și acum.

Eraü și provincialistü puținü importatü din alte părți, Germanü și Ungurü, cari practicau alte profesii, precum: mă-

celăritul, curelăria, lăcătăria, săpunăria, măsuritul, făurăritul, croitoria, turtăritul, brutăria și pușcășitul. Acestea abia în 1847 s'au organizat în corporațiune cu statute sancționate.

— Profesiunile de predilecțiune ale Românilor hățegani și ași, pe lângă comerț, sunt: păpușăritul, ciobotăria, cojocăria, apoi olăritul, lemnăritul sevă bărdășitul, rotăria, tălpăritul și neguțătoria de vite, mai alesă cornute.

VI. *Administrația și justiția.*

Coloniile traiane aduse „ex toto orbe romano“ din tótă lumea unde se vorbea limba romană, au adusă cu sine și „jus civitatis romanae,“ dreptul de cetățeană romană; prin urmare acele colonii se folosiau atât în justiția câtă și în administrația, carea era basată mai multă pe ună sistemă militară, de dreptulă romană. Deși vieța poporului română cu tóte instituțiunile sale din evulă mediū e acoperită cu vëlulă întunerecului, totuși putemă afirma cu destulă certitudine, că dreptulă romană a servită în acelă evă de substrată la organizarea socială, politică, juridică și militară a poporului română pe acolo pe unde-și avea districtele sale romănesci.

În „Monumente pentru istoria țerei Făgărașului“ de N. Densușană, la pagina 2-a cetimă, că:

Ținutulă Hățegului, Hunedorei și ală Devei formaă în vechime ună complexă de districte romănesci, numite în diplome: districtus olachales.“

1363. Nos Petrus Vice-vayvoda Transilvanus universisque Keneziis et senioribus Olachalibus ipsius districtus Haczak pro tribunali sedentibus (Kurz, Magazin für die Geschichte Siebenbürgens II, 300).

Că: nobilimea aceloră districte era romănă, ală cărei trecută se perde în vechimea evului mediū, și că în diplomele regiloră unguresci se numia:

Nobiles olachi sau Nobiles ut dicitur Valachorum nostrorum.

1493. Albertus cum nostum pro fidelitatibus et fidelibus servitiis Ioannis dicti Kende de Malomviz ac La-

dislai filii ipsius, nec non Kende filii Kende de eadem nobilitate ut dicitur Valachorum nostrorum districtus nostri Haczeg apelati. (Transilvania 1873 pag. 97).

Că în Țera Hațegului există un drept consuetudinar românesc, numit în Bănat „jus valachiae, antiqua lex,“ care în Făgăraș „legile vechi ale ținutului,“ că Românul nu putea fi lipsit de proprietatea sa, nici în casă de înaltă trădare, decât numai dacă era judecat de oamenii săi: de nobili, chinezi și bătrânii romani:

1398. Nos Styborius ubi tunc praenotati Kenezii Ianustinus, Basarabe et Kuste responderunt qua nunquam causam fidedignis et ipsorum hominibus ac sermonibus nobis suprascripto Styborio, nec non duodecim Juratis ad iudicandum in Haczag Dominus Vaivoda commisit. (Transilvania 1872 pagina 172).

1435. Nos Ladislaus de Chaak Vayvoda Trans. una cum Juratis et universitate nobilium ac Kenezorum ipsius Districtus Haczak, sana exinde deliberatione, ac consilio et voluntate eorundem, praefatos Kosztha, Stanchul et Volkul sacerdotem dicto ipsorum Keneziatu et dicta posesione Ryusor*) vocata, nec non jam dicta libera villa Syrel nominata habito (ratione eorum infidelitatis) privamus. (Fejér XI. 503, 504). (Va urma). *Paulu Olteanu.*

Nr. 144/1892.

CESTIUNI ȘCOLARE.

Școala civilă publică de fete cu internat a Asociațiunii transilvane în Sibiu.

P. T. părinților, cari doresc a-și adăposti ficele într'un institut de creștere, se recomandă *școala civilă de fete cu internat a Asociațiunii transilvane*, investită acum și cu dreptul de publicitate.

Pe lângă învățământul prescris, care se prevede cu toată îngrijirea, și pe lângă o creștere acomodată firei și exi-

*) Riușor și Șerel, două comune românești, nu departe de Hațeg.

gențelorū poporului românū, șcôla Asociațiunei cultivă în deosebi limbile patriei (pe lângă limba română, limba maghiară și cea germană) și limba francesă, dândū elevelorū ocașiunea și putința de a se deprinde și în vorbirea corectă a acelora. Pe lângă cele mai corăspundătoare întocmiri interne, reclamate de lege, la șcôla Asociațiunei va funcționa în conformitate cu concludulū On. Comitetū dto 9 Iulie a. c. în anulū viitorū scolasticū 1892/3 și *cursulū complementarū*, prevăduțū în § 6 din „statutulū de organizare“ alū șcôlei. Scopulū urmăritū în cursulū complementarū e cu desevîrșire practicū. Pe lângă introducerea în literatura și în istoria literaturii limbilorū patriei și a limbei franceze, pe lângă aprofundarea istoriei universale pe basa cunoscințelorū deja câștigate, în fine pe lângă deprinderea cu stăruință a lucrului de mână femeescū, în specialū a croirei și a pregătirei vestmintelorū trebuincioșe și a desemnului corăspundătorū, elevele acestui cursū vorū fi cu îngrigire introduse în practica economiei de casă, avëndū fiă-care pe rëndū a purta în câte o septemână, pe lângă conducere și supraveghiere, întréga economie a internatului. În cursulū complementarū se primescū, pe lângă același didactru de 2 fl. la lună, ca și în cursurile ordinare, eleve, care aū absolvatū cele 4 cursuri ale șcôlei civile; primirea se pôte face însē și pe basa unui esamenū.

Primirea în cursurile șcôlei Asociațiunei și în internatū se face în cele dintăiū 3 zile ale lunei Septembre st. n. a. c. Prelegerile se vorū începe nesmintitū în 4 Septembre a. c. Pentru a ne scî orienta și a putea luă la timpū tôte dispoșiunile de lipsă, p. t. părințiū, cari dorescū a-și da fetițele în institutulū nostru, sântū rugați a se însinua de timpuriū. Însinuările sē se facă la direcțiunea șcôlei civile de fete cu internatū în Sibiiū.

Condițiunile de primire în șcôla publică și în internatulū susținutū de Asociațiunea transilvană în Sibiiū sântū următorele:

Pentru primirea în șcôla civilă se cere atestatū despre absolvarea claselorū șcôlei elementare, seū atestatū despre clasa

corăspundătoare premergătoare dela o altă școlă de categoria școlii civile. În lipsa unui astfel de atestat primirea face pe baza unui examen de primire.

Didactrul e fixat cu 2 fl. v. a. pe lună, și pentru elevele, ce intră pentru prima dată în această școlă, o taxă de înmatriculare de 2 fl. v. a.

Pentru elevele cursului complementar, prevădută în §. 11 din statut, didactrul este de 2 fl. pe lună, și la prima înscriere taxa amintită de înmatriculare.

Elevele, care voiesc să fie primite în internat, fiă elevele școlii civile, seū ale școlii elementare a reuniunii femeilor, au să se însciințeze de timpuriu, în totu casul înainte de începerea anului școlastic, prin părinți seū tutori la direcțiunea școlii, pentru a se putea face dispozițiunile necesare. Taxa internatului e de 200 fl. v. a. pe an, plătiți înainte în două seū celū multū 4 rate*). Cărțile trebuincioase, materialul de scris, de desemnă, de lucru de mână, se înțelege, nu sūnt cuprinse în taxa amintită, ci cheltuelile reclamate în această privință se pōrtă de părinți, întocmai precum totu de dinși se pōrtă cheltuelile pentru îmbrăcăminte și încălțăminte, pentru instrucțiune la musica instrumentală și în limba franceză.

Taxele pentru instrucțiunea în piano sūnt de 2 categorii :

a) dacă o elevă voesce să ia orele singură, se compută la 2 ore pe săptămână taxa de 9 fl. pe lună ; dacă 2 eleve împreună iaū instrucțiune în aceeași oră, taxa se compută la 2 ore pe săptămână cu 6 fl. de elevă ; seū

b) dacă o elevă voesce să ia orele singură, se compută la 2 ore pe săptămână taxa de 6 fl. pe lună ; dacă se întrunesc 2 eleve în aceeași oră, taxa se compută la 2 ore pe săptămână cu 5 fl. pe lună de elevă.

*) Pentru ajutorarea părinților mai lipsiți de mijloce, cari sūnt hotărâți a-și da ficele în internat, institutul de credit și de economii „Albina“ a creat 10 și dlū Dr. A. Maniū, notarū publicū reg. în Oravița 4 stipendii de câte 50 fl., pentru cari comitetul Asociațiunei va publica concursū cu terminul de 1-a Augustū st. n.

Pentru instrucțiunea în limba franceză, câte 2 ore pe săptămână, se compută pe lună câte 1 fl. de elevă.

Tóte taxele se plătescú direcțiunei școlare, care remuneréză pe instructori.

Elevele din internatú, afară de școlă, aú în fiă-care și anumite ore de conversațiune în limba franceză, maghiară și germană. Pe lângă aceea ele se prepară și 'și învață lecțiunile sub conducerea și cu ajutorulú directórei și alú guvernantelorú.

Elevele, cari vorú să fiă primite în internatú, mai aú să aducă cu sine: o saltea, unú covorașú la patú, 2 perini, 4 fețe de perini, o plapomă seú țolú de coperitú, 4 ciarșafuri, (lințoluri, lepedee), 6 stergare, 6 servete, așoi: perie de dinți, săpunú și 2 pepteni, care tóte rămânú proprietatea elevei. Afară de aceste schimburile de trupú seú albiturile, câte $\frac{1}{2}$ duzină din fiă-care, ciorapi colorați vénéțú închisú și batiste (mărami) câte 1 duzină și încălțăminteá trebuincióasă. Cățu pentru toaile noué, părinți și tutori sântú consiliați a nu face de aceste pentru copilele lorú, căci pentru a obține o uniformitate în îmbrăcăminte pentru tóte internele, acele toaile cu prețuri moderate se potú face aici prin îngrijirea direcțiunei internatului. Strinsú de uniformă se ținú: o haină, doué șurțe în forma unei haine, o pălăriă de iernă și una de vară, cari necondiționatú aú să se facă aici și cari preste totú vorú costa cam 20—22 fl. v. a.

Doritori de a avea „Statutulú de organizare,” precum și „Regulamentulú internú” alú școlei și „Regulamentulú pentru cursulú complementarú,” le potú primi dela direcțiune pentru câte 20 cr. unulú. Totú dela direcțiune se póte primi pentru 1 fl. și „Monografia” școlei, în care pe lângă istoriculú institutului, se află descrisú edificiulú școlei și alú internatului în tóte amănuntele lui.

Sibiiú, în 15 Iuliú n. 1892.

Direcțiunea școlei civile de fete cu internatú.

Dr. Ioanú Crișianú.

DELA ACADEMIA ROMÂNĂ.

Prețioșele colecțiuni ale Academiei române s'au sporit în timpul, din urmă cu una de mare valoare, adecă cu scrierile originale, parte mare chiar autografile dascălului României *Georgiu Lazaru*, ca și scrieri Preacuvioșia Sa Archimandritul și Vicariu arhiepiscopesc din Sibiiu Dr. *Ilarion Pușcariu* le-a donat Academiei române. Gratulările noastre sincere atât generosului donator, cât și înaltei noastre instituțiuni culturale, carea de sigur va numera aceste scrieri, pôte unice, între cele mai prețuite ale sale.

DIN CRONICA LUNARĂ.

Societatea dâmnelor române din Bucovina, care are deja apröpe în tóte locurile mai însemnate ale țerei filiale, desvöltă o activitate laudabilă, arangiându în tóte părțile esposițiunii, producțiunii teatrale, concerte ș. a. Preste totu frații nostri din Bucovina, în frumoasă concordia, facu progrese îmbucurătoare pe tóte terenele culturei poporului nostru. Înainte cu Dumneșu!

BIBLIOGRAFIĂ.

Parnasul român. Tipografia Alexi din Brașov prepară sub titlul acesta o colecțiune din cele mai frumoșe poesii ale poetilor români; scrierea va apăre în Octombree a. c. Mai multu la timpul seu.

Raportul anual al societății de lectură „Petru Maior” a tinerimeii române dela universitatea din Budapesta pe anul scolastic 1891/2. Tipariul institutului tipografic în Sibiiu, 1892. Societatea a numerat în anul 1891/2 37 membri onorari, 27 fundatori și 39 ordinari; biblioteca ei constă din 1327 opuri în 1620 volume; donațiunii au intrat dela 18 autori și 25 redacțiuni; cassa ei face 4657 fl. 48 cr., crescământu față cu anul espirat 184 fl. 67 cr. Preste totu progresu îmbucurătoriu.

VI. Programă a școlei civile publice de fete cu internat a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, în Sibiiu, pe anul scolastic 1891/2, publicat de Dr. *Ioan Crișianu*, directoru. Cuprinsul: 1. Limba maternă în classa IV. civilă, de Dr. *Vasile Bologa*. 2. Planul de învățământ. 3. Sciri scolare, de directorul. Sibiiu, tipariul tipografiei archidiececane, 1892.

Date istorice privitoare la familiile nobile române. Culese de I. Cav. de Pușcariu. Publicate sub auspiciile Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Sibiiu, tipariul tipografiei archidieceesane 1892. Vomă reveni asupra prețiosei colecțiuni.

Catalogü mensualü pe Aprilie și Maiü a. c. alü librăriei române, publicatü de librăria Socec & Comp. Bucuresci 1892. Cuprinde scrieri din Teologie, Filosofię, Dreptü și Economię politică, Istoriä, Literaturä, Sciințele medicale, matematice și naturale, Belle-Arte, Arta militară, Technologie, Limbistică, Educațiune, Diverse. La cerere catalogulü se trămite grătuitü, și totü asemenea inserarea nouelorü aparițiunii literare.

PARTEA OFICIALÄ.

ad. Nr. 230/1892.

Cătră onorații membrii ai Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românü.

Față cu doliulü, în care a ajunsü orașulü Blajü prin mórtea mitropolitului *Ioanü Vancea*, și după schimbarea totală a împregiurărilor de acolo, adunarea nóstră generală, care fusese anunțată pe 7 și 8 Augustü st. n., nu se mai póte ținea astădată în acea localitate, ci este amănată pe ziua de 27/15 Augustü (Sânta-Maria mare) și se va ținé în Sibiiü, unde lucrările ei vorü decurge întocma după programa compusă de mai nainte.

Domniü membrii suntu invitați, a cerceta acéstă adunare în numărü câtü se póte mai mare, și cu atätü mai vërtosü, că astădată adunarea, pe lângă ce va avé se realégă comitetulü seü pe următorii trei ani, va veni în pozițiune de a și decide asupra unorü cestiuü de importanță póte ca nici-odată în cei 21 de ani ai existenței acestei Asociațiunii.

Din ședința comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românü, ținută în 1 Augustü 1892.

Georgie Barițiü m. p.,
președinte.

Gerasimü Candrea m. p.,
secretariü.

Ad Nr. 185/1892.

Programă

pentru adunarea generală a XXXI-a a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, care se va ține în 15/27 Augustu st. n. a. c. și zilele următoare în Sibiiu.

Ședința I-a în 15/27 Augustu st. n.

1. Deschiderea ședinței prin presiuliu ordinariu la 10 ore a. m. în localul, ce se va destina în acestu scop.
 2. Apelü nominalü alü membrilorü Asociațiunii, cari au dreptü a participa cu votü decisivü.
 3. Exmiterea unei comisiuni de 3 pentru încassarea de taxe dela membrii vechi și dela cei cari se vorü înscrie de nou.
 4. Raportulü generalü alü comitetulü despre activitatea sa în decursulü anului 1891, dimpreună cu aclusele aceluia.
 5. Înșinuarea propunerilorü și eventualelorü interpelări.
 6. Alegerea unei comisiuni de 3 pentru examinarea raționiniului pro 1891 și a proiectulü de budgetü pro 1893 și a unei comisiuni de 3 pentru examinarea raportulü generalü și a propunerilorü.
 7. Comisiune de candidare pentru comitetulü, ce are să fiä alesü.
 8. Raportulü comisiunei de înscrieri.
- Cetirea eventualelorü disertațiuni.

Ședința II-a în 16/28 Augustu st. n.

(Începutulü la 9 ore a. m.)

1. Autenticarea procesulü verbalü alü ședinței I-a.
2. Raportulü comisiunilorü exmise în ședința I-a.
3. Alegerea comitetulü și a funcționarilorü Asociațiunei pentru noulü periodü de 3 ani 1893—1895.
4. Dispozițiuni pentru autenticarea procesulü verbalü alü ședinței II-a.
5. Defigerea loculü pentru viitorea adunare generală.
6. Încheierea ședințelorü adunării generale.

Din ședința comitetulü Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultur'a poporului român, ținută în Sibiiu la 17 Iuliu 1892.

Georgie Barițiü m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianü m. p.,
secretarü II.

Nr. 158/1892.

Procesul verbalul

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 25 Iunie n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Partenie Cosma, Ioan Papiu, I. St. Șuluțu, I. V. Russu, I. Crețu, Nicola Togan bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 56. Direcțiunea despărțământului XVII (Dej) al Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 24 Martie a. c. Nr. 1, convocându-se la mandatul acestui comitet dto 6 Februarie a. c. Nr. 490/1891, subșterne spre aprobare statutele bibliotecii populare a numitului despărțământ (Exh. Nr. 88/1892).

Statutele bibliotecii populare, ce este a se înființa în despărțământul XVII (Dej), votate în adunarea generală a despărțământului ținută în Dej la 6 Iulie 1891, se ia spre știință cu aceea, ca §§. 17 și 18 să se înlocuiască prin un singur §. de cuprinsul: „Pentru cazul desființării despărțământului XVII (Dej), asupra bibliotecii va dispune comitetul central al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, ear din §. 19 se rămână afară cuvintele din urmă: „însă gremiul bibliotecii nu se va putea transpune din Dej nici odată“.

Nr. 57. Direcțiunea despărțământului VI (Sas-Sebeș) al Asociațiunii prin hârtia dto 18 Aprilie a. c. subșterne spre revisuire protocolul subcomitetului dto Sas-Sebeș 7 Aprilie a. c.

Din protocolul subșternut se vede:

a) directorul raportază, că în urma mai multor recercări, fostul director substitut, dl Ioan Piso, a declarat într'o scrisore, că nu predă archiva, până nu i se va recunoște în public, că a condus în mod corăspunător afacerile despărțământului, și nu i se va estrada cambiul despre suma de 78 fl. v. a., pe care o împrumutase dela despărțământ, care însă s'a achitat prin două stipendii, ce i s'ar fi votat pe sēma copiilor se și s'ar fi socotit în suma împrumutată. Subcomitetul, în ce privesce archiva, relēgă cauza la comitetul central, ear în ce privesce datoria de 78 fl. și un dulap al despărțământului decide, ca dl I. Piso să fie silit pe calea judecătorecii a le depune, resp. extrada.

b) membrilor subcomitetului Sergiu Medeanu și Ilie Moga se li se extradee diplomele de membri;

c) se cere, ca să li se estradee o listă a membrilor din despărțământ și să li se pună la dispozițiune o sumă ore-care de esemplare din statutele și regulamentele Asociațiunei.

d) se ia dispozițiuni pentru adunarea generală proximă.

În legătură se presentă hărtia dlui I. Piso dto 8 Martie a. c., în care arătându împregiurările, între cari a făcutu împrumutulu, ce i se cere din partea subcomitetului, susține, că acelu împrumutu trebuie a se privi de achitat și stărue pe lângă aceea, că lucrulu s'arū fi înfățișatū atātū acestui comitetū, cātū și publiculu în modū eronatū și cere satisfacțiune. (Ex. Nr. 62 și 107/1892).

— Ce privesce afacerea cu archivulu despărțământulu, dlū I. Piso sē fie provocatū a-lū estrada fără amănare, la din contrā se va face apelū la intrevenirea organelorū administrative.

Décă dlū I. Piso crede că'ī s'a făcutu nedreptate prin purtarea domnilorū, pe cari fi invinuesce, satisfacțiunea și-o pōte lua pe altā cale și nu prin reținerea archivulu, împedecându mersulū regulatū alū afacerilorū Asociațiunei.

În ce privesce replătirea sumei împrumutate de dlū I. Piso, acestū comitetū remāne pe lângă conclusulū sēu dto 6 Noemvrie 1891 prot. 239.

Cererea subcomitetulu privitoare la estradarea diplomei pe sēma membrilor S. Medeanu și Ilie Moga, precum și la lista membrilor din despărțământulū VI. și la tipăriturile Asociațiunei, fiindū deplinū intemeiată, se încuviințeză.

Nr. 58. Avramū Oprița din Orēstie cere unū stipendiū pe sēma fiulū seū Ioanū, elevū de clasa IV normală în Orēstie. (Exh. Nr. 112/1892).

— Nefiindū în vacanță nici unulū din stipendiile esistente, cererea luī Avramū Oprița nu se pōte considera.

Nr. 59. Direcțiunea bancei „Transilvania“ din Sibiiū, prin hărtia dto 3 Maiū a. c. ne fucunoscințeză, că la sortarea obligațiunilorū fondulu de întemeiere a numitei bănci, s'a trasū și numărulū 1521 pe numele „fondulu pt. înființarea unei facultăți de dreptū romāne“, și că resplătirea în valōre nominală de 100 fl. se va efeptui la cassa acelu institutū, începēndū dela 1 Augustū a. c. (Exh. Nr. 118/1892).

— Spre sciință. Cassarulū Asociațiunei primesce însărcinarea a ridica valōrea obligațiunei sortate.

Nr. 60. Direcțiunea despărțământului III (Făgărași) ală Asociațiunei prin hârtia dto 5 Maiū a. c. transpune tacsă pro 1891 dela membrii Dumitru Florea, proprietarū în Sâmbăta superiōră și Iosifū Cațaveiū preotū în Lissa, în suma de 10 fl., cerēndū a se trimitē numițiilor membri „Transilvania“ cu inceperea dela Nr. 1 pro 1892, și a se publica în fōia Asociațiunei și numele membrului Ioanū Popū, în Sâmbăta superiōră, a cărui tacsă s'arū fi așternutū aici în 12 Februarie a. c. (Exh. Nr. 119/1892).

— Suma de 10 fl. a intratū la cassa Asociațiunei și s'a contatū în regulă, ceca-ce prin acēsta se adeveresce, cu aceea, că s'a dispusū pe cale presidială trimiterea foii „Transilvania“ la adresa membrilor, pentru çari se reclamă; ear în ce privesce pe membrulū I. Popū, numele dēnsului e publicatū în Nr. 5 alū „Transilvaniei“, pag. 160, aretāndu-se acolo, că a solvitū taxa de 5 fl. pro 1891.

Nr. 61. Dnulū Demetriu Coltofeanū, protopopū în Brețcu, încredințatū din partea acestui comitetū cu conducerea afacerilor de constituire a despărțământului nou înființatū XXXIII (alū Trei-scaunelorū), prin hârtia dto 14 Maiū a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulū adunārei constituante dela 10 Maiū a. c. cu aculese lui și cu suma de 57 fl. taxe intrate de pe la membri.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că s'aū inçrisū 16 membri ordinarī cu taxe anuale și 25 membri ajutătorī;

b) că urmāndū constituirea, s'aū alesū:

1. directorū: Demetriu Coltofeanū; 2 membrii în subcomitetū: Spiridonū Demianū, Ioanū Solvai, Ioanū Dima, Dionisie Nistorū, Constantinū Demianū și Nicolae Russu sen.;

3. membrii suplenți: Alexiu Neagoviciū și Nicolaū Comșa.

c) că constituindu-se subcomitetulū, s'aū alesū: Constantinū Demianū de actuarū, Nicolaū Russu sen. de cassarū și Dionisie Nistorū de controlorū;

d) că proxima adunare a despărțământului se va ținea în Covasna, remānēndū ca subcomitetulū să fixeze timpulū. (Exh. Nr. 125/1892).

— Se adeveresce primirea sumei de 57 fl., care a intratū la cassa Asociațiunei transilvane. Numērulū membrilorū însi nuați servesce spre sciință, cu aceea, ca direcțiunea să arete încōce fără amānare, care membru cātū a solvitū și cari sūntū membrii noi inçriși, căci pentru acestia trebuie să se cēră aprobarea adunārei

generale; extradarea diplomei la adresa membrilor noi următor numai după aprobare și după depunerea taxei de 1 fl. v. a.

Constituirea despărțământului și a subcomitetului fiindu-se să vîrșită în conformitate cu prescriesele regulamentului, se ia cu aprobare la cunoscință, mulțumindu-se dlui protopop și actualului director Demetriu Coltofeanu pentru ostenelele, ce le-a îndurat cu conducerea afacerilor de organizare a despărțământului.

Nr. 62. Direcțiunea despărțământului XXIX (Mediașu), prin hîrtia dto 28 Maiu a. c. subșterne spre revisuire protocoalele subcomitetului dela 5 Noembrie 1891 și 5 Maiu a. c., precum și un raport alu cassarului.

Din protocolul dela 5 Novembre 1891 se vede:

a) că s'a constatat pe basa raportului datu de cassarulu, că dela constituire au intrat fl. 181 și s'au spesat 18 fl. și că spe-sele s'au justificat prin documente;

b) că s'a decisu, ca membri restanțieri să fiă solicitați a-și achita taxele;

c) că se va procura unu sigilă pentru despărțământu.

Din protocolul dela 5 Maiu a. c. se vede:

a) că se face întrebarea la acestu comitetu, ce să se întempe cu membrii, cari nu-și achiteză taxele?

b) că s'a stabilitu programa pentru adunarea generală, ce se va ținea în 17 Iulie a. c. în Mediașu; (Exh. Nr. 127/1892).

— Cuprinsulu protocoalelor servesce spre sciință, cu aceea, că cu membrii, cari nu voru să-și achiteze taxele, să se urmeze conformu prescriesloru §. 8 din „Normativulu pentru încassarea taxelor.

Nr. 63. Secretarul II. notifică, că murindu cancelistulu Asociațiunei, fericitul Paulu Străulea, locotentu în pensiune, care a servit acestei reuniuni timpu de 7 ani cu cea mai mare acurateță și cu celu mai laudabilu zelu, postul de cancelist e neocupatu.

— Postulu de cancelist alu Asociațiunei se declară vacantu, și se autoriseză presidiulu a-lu îndeplini prin concursu pre lângă condițiuni, cari să corespundă acelu serviciu conformu exigențiloru Asociațiunei și ale comitetulu seu.

Nr. 64. Direcțiunea despărțământului XXXII (D. St. Martinu) prin hîrtia dto 11 Iunie a. c. subșterne spre revisuire protocolul subcomitetulu dela 9 Iunie a. c.

Din protocolu se vede:

a) se esprima condolență față cu decedatul membru și cassarulu zelosu Timoteiu Circa;

b) că oficiul de cassarū s'a încrețut până se va îndeplini prin alegere, membrulū Emiliu Popū din Bobohalma;

c) că urmându la ordine, s'a alesū cassarū dlū Simeonū Căluțū, fostū controlorū; de controlorū provisorū s'a numitū dlū Emiliū Popū;

d) că s'aū luatū măsurile de lipsă pentru încassarea restanțelorū;

e) că decă vorū ierta împregiurările, adunarea generală a despărțemētului se va ținea în Ernūtū la 31 Iulie a. c.;

f) se va publica concursū pentru premiile create. (Exh. Numērulū 131/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū servește spre sciință.

Nr. 65. Direcțiunea despărțemētului XXVII (Cohalmū) prin hărtia dto 14 Iunie a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulū subcomitetulū dto 10 Iuniu a. c., din care se vede:

a) că adunarea generală se va ținea la 11 Iuliu a. c. în Ungra;

b) pentru trebuințele despărțemētului pro 1892 și 1893 s'a preliminarū suma de 10 fl.;

c) s'a statoritū ordinea de ȓi pentru adunare;

d) se cere unū numērū corēspunđorū din statutele și regulementele Asociațiunei. (Exh. Nr. 132/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū servește spre sciință, avēndū a se trimite la adresa direcțiunei numērulū cerutū de esemplare din tipăriturile Asociațiunei.

Nr. 66. Cererea dlui George Tăbăcariū pentru scutirea de didactru și pe semestrulū II. alū anului scol. curentū a ficei sale Eugenia, elevă de cl. IV. civilă (Exh. Nr. 134/1892).

— Se încuviințeză, dupăce a fostū ascultată și părerea direcțiunei scolare, mai alesū în vederea stărei materiale a părințilorū.

Nr. 67. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunei prin hărtia dto 21 Iunie a. c. Nr. 126 subșterne spre revisuire protocolulū conferinței corpului didacticū dela 23 Maiū a. c., în care se cuprinde hotărîrea de a felicita pe dlū G. Barițū, delegatulū școlei, de aniversarea ȓilei a 80 a vieței sale. (Ex. Nr. 136/1892).

Spre sciință.

Nr. 68. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunei prin hărtia dto 21 Iunie a. c. Nr. 127 subșterne spre revisuire protocolulū corpului didacticū din conferința dela 15 Iuniu a. c., din care se vede, că purtarea morală a elevelorū, precum și diligența aceloră și sporulū în studii în decursulū lunei Maiū aū fostū satisfăcătore. (Ex. Nr. 137/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū se ia la cunoscință.

Nr. 69. Direcțiunea școlii civile prin hârtia dto 24 Maiu a. c. Nr. 130 transpune acestui comitetu câte 50 esemplare din programa școlii pro 1891/2, din planulū celū nou de învățământū, scosū din programă în edițiune separată și din regulamentulū internū, care a trebuitū sē se retipărăscă, ne mai esistândū nici unū esemplarū, și cere ca eventualulū supererogatū, ce va resulta în comparațiā cu budgetulū pro 1891/2, pentru scōtērea în tiparū a programei, care de astădatā e fōrte voluminosă, precum și spesele cu scōtērea în edițiā separatā a planului de învățământū și cu retipărirea regulamentulū internū sē se acopere din venitele Asociațiunei conformū conclusului adunārei generale pin anulū 1891 din ședința II (dela 5/17 Augustū 1891) Nr. prot. 20 lit. u. (Exh. Nr. 138/1892).

— Se adeverește primirea esemplarelorū trimise și se incuviințēzā achitarea supra-erogatelorū din venitele Asociațiunei.

Nr. 70. Cu privire la esamenele de sfērșitulū anulū scol. 1891/2 dela școlā civilā de fete cu internatū a Asociațiunei, avēndū în vedere și prescriesele § 8, al. 2 din statutulū de organizare,

— se hotărăse: La esamenele de sfērșitulū anulū scolarū 1891/2 dela școlā civilā de fete a Asociațiunei comitetulū va fi reprezentatū prin unū delegatū comisarū în persōna președintelū Asociațiunei, a dlū G. Barițiu.

Nr. 71. Dlū G. Candrea, cassarulū Asociațiunei, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. subșterne spre ratificare contractulū de arēndā încheiatū cu Ioanū Iancu cu privire la realitāțile din lāsāmēntulū dupā fericitulū Avramū Iancu. (Ex. Nr. 139/1892).

— Contractulū subșternutū se aprōbā și ratificā, despre ceea-ce se încunosciințēzā și Ioanū Iancu.

Nr. 72. G. Candrea, cassarulū Asociațiunei, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. întrēbā, decā comitetulū e aplicatū a incuviința unele adaptāri la cuartirulū folositū de prezentū ca cancelariā, căci în casulū acesta s'arū putea închiria în modū avantajosū. (Ex. Numērulū 140/1892).

— În considerarea, că adăptările cerute s'arū putea introduce numai luāndu-se dela destinațiunea sa culina pentru spālātū, instalatā anulū trecutū, ceea-ce pentru acum e cu neputință, dlū cassarū G. Candrea sē caute a închiria cuartirulū și fără a introduce adaptāri.

Nr. 73. Cassarulū Asociațiunei dlū G. Candrea, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. aratā că dupā adevērirea bărbațilorū competenți, sistemulū de „Heidelberg“ pentru ieșitorī s'a arētatū nepracticū, și

propune, ca străformarea proiectată a eşitorilor dela şcoala Asociaţiunii după numitul sistem se se mai amâne. (Ex. Nr. 144/1892).

— Se adoptă propunerea cassarului.

Nr. 74. Pe baza raportului dto 24 Iunie a. c. (Exh. Numărul 143/1892),

— Cassarul Asociaţiunii, dl Gherasim Candrea, se autorisează, ca banii elocaţi pe lângă libele de depuneri la institutul „Albina“ cu interese de 5%, după cari cu începerea dela 1 Iulie a. c. se dau însă numai 4½%, se-î investeze în scrisuri fonciare de ale numitului institut.

Nr. 75. Cassarul Asociaţiunii, dlui G. Candrea prin bârtia dto 24 Iunie a. c. arată, ce reparaturi anume sînt neapărată a se face la edificiul şcolei, şi cari şi câte odăi trebuiesc văruite, şi că văruirea acestora nu va costa mai mult de 50 fl., în fine e de părere, că reparaturile indicate, fiind mărunte, se se facă cu aplicarea unui lucrător cu ziua à 1 fl. 50 cr. v. a. (Ex. Nr. 146/1892).

— Raportul cassarului serveşte spre sciinţă, autorisându-se a dispune văruirea odăilor şi a aplica un lucrător cu ziua între condiţiunile arătate pentru introducerea reparaturilor necesare.

Nr. 76. Academia de sciinţe ces. şi reg. din Viena a donat ū se sãma bibliotecii Asociaţiunii următoarele publicaţiuni:

a) Sitzungsberichte phil.-hist. Classe, Bd. 124 u. 125 und Register Nr. XII.

b) Sitzungsberichte math. naturw. Classe Abth. I. 1891 Nr. 1—7 Abth. II. a) 1891 Nr. 1—7; Abth. II. b) Nr. 1—7; Abth. III. 1891 Nr. 1—7;

c) Denkschriften math. naturw. Classe Bd. 58.

d) Archiv für Kunde östr. Geschichtsquellen Bd. 77 Hälfte II. (Exh. Nr. 145/1892).

— Spre sciinţă, cu aceea, că s'a adevărit primirea.

Sibii d. u. s.

George Baritiu m. p.
preşedinte.

Dr. Ioan Crisan m. p.
secretar ū II.

Verificarea acestui protocol se concrede dlor ū: I. V. Russu, Parteni ū Cosma, Ioan Creşu.

S'a cetit ū şi verificat ū. Sibii în 5 Iulie 1892.

Ioan Russu m. p.

P. Cosma m. p.

Ioan Creşu m. p.

Nr. 165/1892.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 9 Iuliu n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Zachari-Boiu, P. Cosma, I. Papiu, Ioan Crețu, I. G. Popu, Nicanoru Frateșu controlor, G. Candrea cassaru, N. Toganu bibliotecaru

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 77. Direcțiunea despărțământului XX (Blaj) prin hârti-cto 29 Iuniu a. c. Nr. 5 subșterne spre revisuire 4 protocoale subcomitetului și 2 protocoale ale adunărilor generale din despărțământu.

1. Din protocolul subcomitetului dela 13 Septembrie 1891 se vede:

a) că s'a constituit subcomitetul, alegându-se cassaru V Olteanu, ear secretaru Dr. V. Smigelschi;

b) că s'a luat cu plăcere la cunoscință, că Asociațiunea își va ținea proxima sa adunare generală în Blaj;

c) că „Reuniunea femeilor române din Blaj” va fi rugată să ia asupra-și arangiarea unei esposițiunii pe timpul adunării generale.

d) că se facu de pe acum pregătiri pentru adunarea generală;

2. Din protocolul subcomitetului dela 27 Septembrie 1891 se vede: că terminul pentru adunarea generală a despărțământului se statorosece pe 11 Octobie 1891.

3. Din protocolul adunării generale a despărțământului dela 11 Octobie 1891 se vede:

a) că s'a stabilit un program pentru țilele adunării generale proxime a Asociațiunii;

b) că afacerea cu înființarea de agenturi în despărțăminte se încrede subcomitetului;

4. Din protocolul subcomitetului dela 1 Noemvre 1891 se vede:

a) că terminul mai potrivit pentru adunarea generală a Asociațiunii, în vederea împregiurărilor locale, aru fi 7 Augustu a. c. și țilele următoare;

b) că arangiarea esposițiunii cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii o a luat asupra-și „Reuniunea femeilor române din Blaj”.

5. Din protocolul subcomitetului dela 1 Maiu a. c. se vede:

a) că s'a ficsat timpul pentru ținerea adunării generale a despărțământului;

b) că are a se ținea în adunarea generală o disertațiune populară de cătră dl I. Negruțu;

c) că institutul de economii „Patria“ a votat suma de 204 fl. 60 cr. pentru suportarea speselor cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunei;

d) că s'a decis să se trimită o adresă de felicitare președintelui Asociațiunei, d-lui G. Barițiu, din incidentul aniversării zilei onomastice a 80-a;

6. Din protocolul adunării generale a despărțământului dela 6 Iunie a. c. se vede:

a) că s'a cetit raportul general al subcomitetului și s'a luat spre știință;

b) că adunarea generală proximă se va ținea în Roșia. (Exh. Nr. 147/1892).

— Cuprinsul protocoalelor subșternute servește spre știință, cu aceea, că presidiul, luând act de hotărârile respective ale despărțământului XX (Blaj), a și convocat adunarea generală a Asociațiunei în Blaj pe 7 August a. c. și zilele următoare.

Nr. 78. Direcțiunea despărțământului VI. (S. Sebeș) prin hârtia dto 1 Iulie a. c. subșterne spre revizuire protocolul subcomitetului din ședința dela 30 Iunie a. c. Din protocolul subșternut se vede:

a) că adunarea despărțământului se va ținea în Vințulu de jos la 6/18 Septembrie a. c.

b) că s'au luat măsurile de lipsă pentru înființarea agenturilor;

c) că s'a ales o delegațiune în persoanele dlor Dr. P. Isac, Zevedei Mureșan, S. Medean și I. Oncescu, care să reprezinte despărțământul la adunarea generală în Blaj;

d) că s'a primit abdicerea dlui I. Droc, protopop, din subcomitet, avându a fi înlocuit, până la întregirea vacanței prin forul competent, prin membrul suplent Samuil Roșu. (Exh. Nr. 148/1892).

— Cuprinsul protocolului subșternut servește spre știință.

Nr. 79. Se prezintă raportul delegatului comitetului în afacerile școlare, a dlui G. Barițiu, dto 20 Iunie a. c. apoi raportul direcțiunei școlare dto 6 Iulie a. c., ambele despre școla civilă de fete cu internat a Asociațiunei, anumit despre activitatea acelu institut în decursul anului școlar 1891/2 și despre unele îmbunătățiri, ce ar fi a se mai introduce, în special despre cursul complementar prevădit în statutul de organizare § 4, ce ar fi a se deschide cu începerea anului școlar 1892/3. (Ex. Nr. 159/1892).

— Raportele subșternute se transpun spre studiere unei comisiuni esmise din sinul comitetului în persoanele dlor I. St. Șuluțiu, Leontin Simonescu și G. Candrea.

Ce privește cursul complementar, fiind că e o chestiune de urgență, se hotărăse, că acela să se deschidă cu începerea anului școlar 1892/3, și direcțiunea școlară să facă încă de pe acum pregătirile de lipsă, avisându pe părinți despre cele decise.

Nr. 80. Se prezintă rațiociniul școlii civile de fete cu internat a Asociațiunii pro 1891/2 și proiectul de buget al aceleiași școli pro 1892/3 pregătite de direcțiunea școlară. (Exh. 155/1892).

— Se transpun spre cenzurare comisiunii exmise la punctul 79 al acestui protocol.

Nr. 81. Rațiociniul Asociațiunii transilvane pro 1891 și proiectul de buget al aceleia pro 1893, pregătite și prezentate de cassarul Asociațiunii transilvane. (Exh. Nr. 166/1892).

— Se transpun spre cenzurare unei comisiuni esmise în persoanele dlor. I. St. Șuluțu și Leontinu Simonescu.

Nr. 82. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii transilvane prin hârtia dto 1 Iulie a. c. Nr. 131 subșterne spre revizuire protocolul corpului didactic din conferința dela 29 Iunie a. c. dimpreună cu tabelele de clasificățiune, ca acluse. (Exh. Nr. 150/1882).

— Protocolul subșternut cuprinzându constatări referitoare la ținerea esamenelor conformu programei publicate, și la starea actuală a corpului didactic, apoi dispozițiunii cu privire la începerea anului școlar următor 1892/3, se ia cu aprobare la cunoscință.

Nr. 83. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 4 Iulie a. c. Nr. 134 subșterne inventariul școlii și al internatului, pregătit pe basa rațiociniilor anilor școlari 1886/7—1891/2.

Din inventariu se vede, că obiectele aceleia reprezintă o valoare de fl. 11,933 50 v. a. după ce s'au detrasu percentele obicinuite pentru deteriorare. (Exh. Nr. 153/1892).

— Inventariul subșternut servește spre sciință, cu aceea, ca unu esemplar dintrinsul se păstreze la cassa Asociațiunii.

Nr. 84. Direcțiunea școlii civile de fete prin hârtia dto 1 Iulie a. c. Nr. 132 subșterne cererea învățătoarelor Eugenia Trif și Elisa Nasta de cuprinsul, ca se li-se rescumpere în bani provisiunea, ce le compete pe lunile Iulie și Augustu, pe lunile de ferii, cari le petrecu afară de institutu. (Exh. Nr. 151/1892).

— De vreme-ce întreținerea, și anume victul, cuartirul, spalatul etc. pôte compete personalului din internat numai pe timpul care-lu petrece acolo, cum și sub condițiune de a implini și unele funcțiuni specificate în regulamentul organicu internu §. 5 literele *l* și *m*, — cererea învățătoarelor Eugenia Trif și Elisa Nasta pentru răscumpărarea în bani a provisiunii pe cele două luni de ferii, cari le petrecu afară de internat, nu se pôte incuviința.

Nr. 85. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 2 Iulie a. c. Nr. 133 subșterne cererea învățătoarei suplente Elisa Nasta, pentru a fi numită învățătoare ordinară provisoră și a i-se asigna apoi și salariul corespundătoru cu începerea anului școlar 1892/3 (Exh. Nr. 152/1892).

— Comitetul, neavându motive de a se abate dela conclusul seu dto 9 Decembre 1891 Nr. prot. 248 lit. *c*), nu pôte considera cererea învățătoarei E. Nasta.

Nr. 86. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunei prin hârtia dto 4 Iulie a. c. Nr. 135 subșterne cererea învățătorului Dr. V. Bologa pentru unū ajutorū de 150 fl. v. a., cari bani s'arū fi crutatū în anulū acesta scolarū 1891/2 prin provisoriatulū în direcțiunea scolară, și altfelū arū compete vre-unuia dintre învățătorii ordinari definitivi. (Exh. Nr. 154/1892).

— Cererea învățătorului Dr. V. Bologa se transpune spre opinare pe lângă reflectare la anteacte relative la calitatea acelei cereri, comisiunei exmise sub Nr. 79 alū acestui protocolū.

Sibiiū, d. u. s.

Georgiu Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioanū Crișianū m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se concrede d-lorū:
Ioanū Crețu, Nicanorū Frateșū, I. G. Poppū.

S'a cetitū și verificatū. Sibiiū, în 11 Iulie 1892.

Nicanorū Frateșū m. p.

Ioanū Crețu m. p.

Ioanū G. Poppū m. p.

Nr. 186/1892.

Procesū verbalū

alū comitetulū Asociațiunū transilvane pentru literatura română și cultura poporulū românū, luatū în ședința dela 16 Iulie n. 1892.

Președinte: Georgie Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Puscariū, vice-președinte, P. Cosma, N. Frateșū, controlorū, I. St. Șuluțiu, L. Simonescu, I. Papiū, I. Hannia, Z. Boiū, I. G. Popū, N. Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 87. Comisiunea exmisă din sinulū comitetulū prin conclusulū dto 9 Iulie a. c. Nr. prot. 86, spre a opina asupra cererei învățătorului dela școla civilă de fete a Asociațiunei transilvane a d-lui Dr. Vasile Bologa, pentru unū ajutorū, își presentă raportulū. (Exh. Nr. 182/1892).

Pe basa desfășurărilor detaiate și temeinice din raportulū comisiunei, comitetulū nu a aflatū motive justificătore pentru rugarea învățătorului Dr. Vasile Bologa, și prin urmare nici nu o a pututū încuviința.

Nr. 88. Se presentă raportulū comisiunei exmise cu datulū 9 Iulie a. c. sub Nr. prot. 79, spre a studia raportulū direcțiunei scolare despre activitatea institutului în decursulū anulū scolaricū 1891/92. La propunerea comisiunei, (Exh. Nr. 179/1892).

— Se decide:

Raportul direcțiunii școlare, cuprindându în partea I îmbunătățirile, cari s'au făcutu cu privire la învățământu, în partea II constatarea cu privire la viața internă, că în institutu domnesce unu spiritu sănătosu și deplinu satisfăcătoru, se ia cu aprobare la cunoștință și se adoptă întru toate propunerile făcute de dēnsa, și anume:

1. Ca sē se continue îmbunătățirile inițiate;
2. Ca clasa, în care se între elevele extraordinare, sē se facă atērnătore dela pregătirea acelora;
3. Ca sē se procure mijlocele de învățământu necesare pentru desemnū și geometriă;
4. Ca lucrul de mână sē se continue în direcțiunea inițiată pe basa noului planu de învățământu;
5. Ca, simțindu-se lipsa de a se immulți personalul din internatū prin vre-o bonă seū guvernantă, sē se aplice o persōnă cu calificatiune corespundētore exigențelorū institutului nostru.

Direcțiunea se autorisēză, a continua în stăruințele sale de până acum, atâtū în cele ce privescū învățământulū însuși, câtū și pentru susținerea și ulterioara desvoltare salutară a vieței interne în institutu, și spre scopulū acesta a pune la cale toate cāte se recerū pentru esecutarea practică a propunerilorū de mai susū.

Nr. 89. Se presentă raportulū aceleia-și comisiunii, referitorū la raportulū delegatului comitetului în afacerile școlare, a d-lui G. Barițiu, totū despre activitatea școlēi Asociațiunei în decursulū mai alesū alū anului scol. 1891/92. (Exh. Nr. 183/1891).

Pe baza desfășurărilorū și a propunerilorū motivate din raportulū comisiunei, comitetulū a luatū următorele hotărri:

1. Propunerea delegatului cu privire la reactivarea cursului complementarū la școlā Asociațiunei e resolută prin conclusulū comitetului din ședința dela 9 Iulie a. c. Nr. prot. 79 al. 2.

2. Propunerea delegatului cu privire la îmbunătățirea colecțiunei de mijloce de învățământu pentru desemnū și geometriă e resolută prin conclusulū de sub Nr. 88 din acestū procesū verbalū.

3. Direcțiunea institutului Asociațiunei sē însărcinēză, a face comitetului la timpulū seū propunerī positive referitoare la o îmbunătățire și mai mare a instrucțiunei din musica vocală.

4. Ce privesce propunerea delegatului de cuprinsulū, ca directorulū școlēi, chiar și decă nu ar fi dintre membrii corpului didacticū, sē fiă aplicatū definitivū seū celū puțin pe unū periodū mai lungū, se hotăresce, că până atunci, până cândū va fi cu puțință a institui ca directorū pre una dintre puterile didactice ale școlēi, directorulū sē se aplice provisorū pe timpū nedeterminatū, pe lângă remunerațiunea de 300 fl. la anū.

5. Sē se inițieze pertractări cu „Reuniunea femeilorū române din Sibiiū,” pentru-ca școlā elementară a aceleia sē trecă în proprietatea Asociațiunei.

6. Asociațiunea sē înlesnēscă tipărirea cărților școlastice necesare, contribuindū la spesele de tiparū o parte din dotațiunea votată pentru publicațiunii literare.

Nr. 90. Comisiunea exmisă din partea comitetului prin concludulă dto 9 Iulie a. c. Nr. prot. 81 pentru revisuirea rațiociniilor cassei Asociațiunei pro 1891, raportéză despre revisiunea făcută, aretându, că a aflatu tóte în bună ordine. (Exh. Nr. 184/1892 și 166/1892).'

1. Raportulă comisiunei se ia spre sciință, ear rațiociniile se declară de revêdute și aprobate, avêndu a fi transpuse adunărei generale ce se va ținea în Blajă, spre revisiune finală și extradarea absolutoriului.

2. Sê se dee expresiune de mulțumită față cu institutulă de credită și economii „Albina“ și față de directorulă aceluia, d-lă Partenie Cosma, pentru ajutórele votate Asociațiunei și școlei civile de fete și pentru colecta efectuită în interesulă Asociațiunei.

3. În nexu cu cercetăriile despre originea și destinațiunea fundatiunilor se se dispună, pe basa unui raportă specială din partea biroulă, posibila contopire a unor fundatiuni și deposite improprii cu fondulă Asociațiunei.

4. Sê se ștergă, totu pe basa unui raportă ală biroulă, pre-tensiunile la Emiliană Popovică și Adamă Selăgeanu (Szilagy).

5. Biroulă se îndrumă a veni cu propuneră pentru a întroduce o contabilitate modernă și practică la cassa Asociațiunei, spre a esecuta în acéstă privință și concludulă concernentă ală adunărei generale din anulă trecută.

Nr. 91. Aceea-și comisiune dela Nr. precedentă ală acestui procesulă verbală presentă proiectulă de budgetă ală Asociațiunei pro 1893, pregătită de cassarulă Asociațiunei d-lă G. Candrea. (Exh. Nr. 184/1892 și 166/1892).

Proiectulă de budgetă ală Asociațiunei pro 1893 se primesce în textulă alăturatū, avêndu a fi prezentatū adunărei generale pentru aprobare și statorire definitivă.

Nr. 92. Comisiunea exmisă din sinulă comitetului prin concludulă dto 9 Iulie a. c. sub Nr. prot. 79 cu scopū de a censura rațiociniulă școlei civile de fete cu internatū a Asociațiunei pro 1891/92, pregătitū de direcțiunea școlară, raportéză asupra aceluia, aretându, că a aflatū totulă în ordine. (Exh. Nr. 181/1892).

Raportulă comisiunei servece spre sciință, ear rațiociniulă se declară revêdutū și se apróbă, dându-se direcțiunei dela școlă Asociațiunei absolutoriulă. Rațiociniulă revêdutū și aprobat se transpune spre informare adunărei generale a Asociațiunei, ce se va ținea în Blajă.

Nr. 93. Aceea-și comisiune dela Nr. prot. precedentă presentă, în conformitate cu mandatul avutū, proiectulă de budgetă ală școlei civile de fete cu internatū a Asociațiunei pro 1892/93, pregătitū de direcțiunea școlară. (Exh. Nr. 181/1892).

Budgetulă școlei civile de fete cu internatū a Asociațiunei transilvane pentru anulă școl. 1892/93 se apróbă și se statorisce

definitiv în textul alăturat, avându a se transpune și acesta spre informare adunării generale.

Nr. 94. Comisiunea exmisă prin hârtia presidială dto 14 Iulie a. c. Nr. 165 cu însărcinarea, de a scontra cassa Asociațiunei, raporteză, că asemănându efectele și valorile găsite în cassă cu conținutul pregătit de cassarul Asociațiunei, a aflat totu în ordine (Exh. Nr. 180/1892).

Spre știință, cu aceea, că scontrarea se se facă pe viitoru în primele zile ale lunei Ianuarie a fiă-cărui anu.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede d-loru Ioanu Hannia, Partenie Cosma, Leontinu Simonescu.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu, în 7/19 Iulie 1892.

Leontinu Simonescu m. p.

Partenie Cosma m. p.

Nr. 187/1892.

Procesu verbalu

alū comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literatura romānă și cultura poporulu românū, luatū în ședința dela 17 Iuliu n. 1892

Președinte: G. Barițiu. Dr. II. Pușcariu vice-președ.
Membrii prezenți: Partenie Cosma, N. Frateșiu controlorū.
Z. Boiu, I. St. Șuluțiu, L. Simonescu, I. G. Popu, Nicolau Toganu bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianu.

Nr. 95. Secretarū II. prezintă proiectulu de raportu alū comitetulu cătră adunarea generală a Asociațiunei despre activitatea sa în anul administrativu 1891, dimpreună cu unu proiectu de programu pentru adunarea generală. (Ex. Nr. 185/1892).

— Raportulu se primesce în textul alăturat, avându a fi prezentat adunării generale, ce se va ținea la 7 Augustu a. c. și zilele următoare în Blajū. Proiectulu de programă de asemenea se primesce în textul alăturat.

Nr. 96. Revenindu asupra raportulu direcțiunei școlare dto 9 Iulie a. c. Nr. 137, și anumitu asupra punctulu din urmă alū aceluia, în care directorul Dr. I. Crișianu, alesu în calitatea acēsta în modu provisoru interimalu prin concludulū comitetulu dto 5 Septemvrie 1891 Nr. prot. 126, creșendu-și misiunea implinită, cere

a se lua de urgență dispozițiunile de lipsă cu privire la oficiul de director. (Ex. Nr. 159/1892).

— Comitetul alege în unanimitate pe dl. Dr. I. Crișianu de director provisoru pe timp nedeterminat, în conformitate cu concludul său dto 16 Iulie a. c. de sub Nr. prot. 89 pt. 4.

Nr. 97. Cu provocare la unu conclud anterioru și pentru a delătura o lacună simțită,

— Cassarul Asociațiunei, dl. G. Candrea, primesce însărcinarea, a presenta comitetului fără amănare unu preliminaru de spese, ce s'arū cere pentru instituirea orologiului plānuitu la edificiul școlei civile de fete cu internatū a Asociațiunei.

Nr. 98. Presidiul presentă tomulū I. din documentele, ce se publică sub auspiciile Asociațiunei de d-nulū I. cav. de Pușcariū purtândū numirea: „*Date istorice privitoare la familiile nobile române*“, Sibiu 1892. Tiparulū tipografiei archidiececane. Eară apoi și până cândū acestū opū va apărea întregū în trei părți principale, se recomandă cetitorilorū romāni mai vērtosū din punctū de vedere, că prin documentarea despre esistența multorū miș de familii de naționalitate romānă nobilitate în cursulū veacurilorū în sensulū sistemelorū feudalismulū, se dau probe învederate, că și elementulū romānū din acestā țēră a participatū în tōte timpurile la afacerile publice ale acestorū țērī prin clasele nobilitare eșite din sinulū seu, întocmai ca și alte poporațiuni conlocuitoare.

— Spre sciință, avēndū a se trāmite câte-unu esemplarū membrilorū comitetului, apoi direcțiunilorū despărțemintelorū, precum și societățilorū și corporațiunilorū, cu cari stāmū în schimbū.

Nr. 99. Tipografia archidiececană prin hārtia dto 3 Iulie a. c. subșterne spre achitare 2 conturi în suma totală de 805 fl. 48 cr., și anume:

Pentru „Transilvania“ pe semestrulū I. 1892 388 fl. pentru tomulū I. din conscrierea familiilorū nobile, de Cav. de Pușcariū, 417 fl. 48 cr. (Ex. Nr. 156/1892).

— Sum'a de 805 fl. 48 cr. se asemnēzā la cassa Asociațiunei spre plătire tipografiei archidiececane pe lângā documentū în ordine. Contulū pentru „Transilvania“ de 388 fl. se va acoperi dela titlulū budgetarū propriu, contulū alū doilea din miia de floreni, votatā pentru înavușirea literaturēi romāne.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se concrede d-lorū: Z. Boiu, I. G. Popu, Nicanorū Frateșiu.

S'a cetitū și verificatū, Sibiu 19 Iulie 1892.

Nicanorū Frateșiu m. p.

I. G. Popu m. p.

Zacharia Boiu m. p.

Nr. 230/1892.

Procesul verbal

luat în ședința comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român, ținută în Sibiiu la 1 Augustu 1892.

Președinte: George Bărițiu. **Dr. Il. Pușcariu** vicepreședinte. **Membrii prezenți:** V. I. Russu, Iosif St. Șuluțu, Ioan Papiu, Nicanor Frateșu, P. Cosma, I. Crețu, I. Popu de Galați, Nicola Toganu, cassaru Gherasimu Candrea.

Secretar: Dr. Ioan Crișianu.

Nr. 100. Președintele deschizend ședința, după-ce ambii secretari lipsesc din Sibiiu pentru căutarea sănătății fiind duși în concediu, pentru ducerea protocolului desemneză de notaru pentru ședința de adă pe cassariulu Gherasimu Candrea.

— Spre scire.

Nr. 101. Președintele espune, că față cu doliulu, în care a ajuns orașulu Blaj prin mörtea Metropolitulu Ioan Vancea n'arü fi öre la locu pentru ținerea adunării generale, ce pentru estimpü a fostu convocată pe 7 și 8 Augustu la Blajü, se se iee alte dispozițiuni. La propunerea membrulu Partenie Cosma se ia următorulu conclusü ./.

— Comitetulu și esprimă la protocolu adâncu simțita sa condolență, pentru perderea distinsulu Prelatü, membru fundatorü alü Asociațiunei transilvane, și pentru a lua parte la cortegiulu funebraļu și de a esprima Venerabilulu Capitulu și oralmente condolența sa, esmite în comisiune pe membrii sëi: Vicepreședinte Dr. Ilarionü Pușcariu, Ioanü V. Russu, Partenie Cosma și Iosifü St. Șuluțu.

Luându-se în discusiune ținerea adunării generale, se decide:

Față cu doliulu, în care a ajuns orașulu Blajiu prin mörtea Metropolitulu Ioan Vancea, și după schimbarea totală a împrejurărilor de acolo, adunarea convocată pe 7 și 8 Augustu a. c. acolo se revocă, și amânându-se pe ziua de 27 Augustu a. c. st. n. pe acestü terminü se convocă la Sibiiu.

Acésta se va aduce la cunoscință publică pe calea diaristiceï și a despărțemintelorü Asociațiunei.

Cu aceste terminându-se agendele ședinței de adă, procesulu verbalü prezentü s'a încheiatü și subscrisü.

Sibiiu, d. u. s.

George Bărițiu m. p.,
președinte.

Gherasimu Candrea m. p.,
cassaru, notaru ad hoc.

Verificarea acestui procesü verbalü se concrede dlorü:
I. V. Russu, Parteniü Cosma, Ioanü Crețu.

S'a cetitü și verificatü Sibiiu 5 Augustu 1892.

Ioanu V. Russu m. p.,

Partenie Cosma m. p.,